

HAIN'NÂME

Orhan KOLOĞLU

İstanbul, 2014

Tarihçi
Kitabevi

Tarihçi Kitabevi Yayınları • 65

Tarihçi Kitabevi Genel Yayın Yönetmeni
Necip Azakođlu

Editör ve kapaağı tasarlayan: Ayşe Görkem Kozanođlu

Birinci baskı: Ekim 2014, İstanbul
Boyutlar: 13,5 x 21 cm
Sayfa sayısı: 248

ISBN: 978-605-4534-58-6

Baskı ve cilt: Kitap Matbaacılık Sanayi ve Ticaret Ltd. Őti.
DavutpaŐa Caddesi No: 123 Kat: 1
Topkapı/Zeytinburnu-İSTANBUL
0212 482 99 10
Sertifika no: 16053

© Yayın hakları Tarihçi Kitabevi'ne aittir.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir Őekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Tarihçi Kitabevi
www.tarihcikitabevi.com

Moda Caddesi No: 104/A Moda/Kadıköy-İSTANBUL
Tel: 0216 418 68 86
GSM: 0530 370 74 11
E-posta: info@tarihcikitabevi.com

HAIN'NÂME

Orhan KOLOĞLU

İstanbul, 2014

Tarihçi
Kitabevi

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ / 9

ABDÜLHAMİT SATIN ALIRDI / 13

II. MEŞRUTİYET’İN ÖZGÜRLÜĞÜNDE / 19

“ZAFER-İ NİHAİ - ŞEREFLİ SULH” DERKEN / 24

HAİN FİRARİLER / 27

TEK UMUT: YENİ SULTAN/HALİFE / 33

WILSONCULUK BİLE İTTİHATÇILIKTIR / 42

MÜDAFAA-İ HUKUKÇU

AMA İTTİHATÇI GÖLGELİ / 45

BARIŞTAN ÖNCE İTTİHATÇI TEMİZLİĞİ / 50

SUSTURACAKKEN İHANET / 55

SULTAN DEĞİL BÂBİÂLİ HAİN / 60

ÇOBAN’A HİNDİ KEMİĞİ VAADİ / 66

FETVA İLE İHANET ÇATIŞMASI / 72

ANADOLU’DA İÇ SAVAŞ / 79

SULTAN GİZLİ HAİN / 88

KÖYLÜ EFENDİDİR -

TEK YETKİLİ SULTANDIR / 95

ÇÖZÜM KAFESE SAKLANMAKTA /	101
30 AĞUSTOS'TA YENİLSEYDİK KİM HAİNDİ? /	106
ZAFERİ KAZANANA NE DENİR? /	111
SADRAZAMLAR HAİNDİ /	117
HALİFE'DEN ARAP DA VAZGEÇTİ /	124
HAİN'İN 150'YE ERİŞMESİ /	129
BİZ AFFEDİNCE ONLAR DA AFFEDER /	135
NÂZİM HİKMET DE HAİN NECİP FAZIL DA /	141
ASKERÎ DARBELER DÖNEMİNİN HAİNLERİ /	147
OOOHHH... SERBEST PİYASAYA KAVUŞTUK /	153
HAİNCİ YERİNE	
NUMARACI CUMHURİYETÇİLER /	158
KURUŞUN MİLYON,	
LİRANIN MİLYAR SAYILDIĞI ORTAMDA /	163
BOP'LA 21. YÜZYILA ADIM ATARKEN /	170
KAFAKARIŞTIROLOJİ DORUKTA /	177
İ-KİNCİ CUMHURİYET'E GEÇERKEN /	185
HAİNLİK MEDYADA ARAŞTIRILINCA /	191
ERGENEKON/BALYOZ'LA ORDUDA ARAYIŞ /	198
ALLAH İLE ALDATMAK VE	
BOP'TAN ŞANGAY'A YÖNELİNCE /	206
ÇAPULCU'YA KARŞI ÂKİL ARARKEN /	212

KUTUCULARLA HAŞHAŞİLER DORUKTA /	217
KUMPASCI PARALELCİ VE BÜTÜN HİZMET VERENLERİ DERKEN...	227
SONSÖZ /	233
EK: 150'LİKLER LİSTESİ /	237
KAYNAKÇA /	241
DİZİN /	243

ORHAN KOLOĞLU

1928'de Kadınhan'da (Konya) doğdu.

Galatasaray Lisesi'ni bitirdi. Yüksek eğitimini İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi'nin Gazetecilik Bölümü'nde yaptı. Strasburg Üniversitesi'nde aldığı doktora ile gazetecilik alanında eğitici olma hakkını kazandı.

Gazeteciliğe 1947'de başladı. Türkspor, Son Saat, Yeni Sabah, Milliyet, Yeni İstanbul, Aydınlık gibi gazetelerde muhabir, yazar ve yazı işleri müdürü olarak çalıştı. 1964'de Basın ve Tanıtma Ataşesi olarak çalışmaya başladı. Roma, Karacı, Paris, Londra, Beyrut'ta görev yaptı.

1972'de Milliyet'in Almanya baskısını başlattı. 1974'de Basın Yayın Genel Müdürlüğü'ne atandı. 1975-77 döneminde CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'in Uluslararası İlişkiler Danışmanı olarak çalıştı. 1978-79 arasında tekrar BYGM'ye geldi. Libya Al Fateh Üniversitesi'nde iki yıl Tarih Doçenti olarak çalıştı.

Üniversitelerdeki basın ve tarih hocalığı görevlerine ek olarak tarih eserleri üretmeye başladı. Türkçe ve Osmanlıca'nın yanı sıra Fransızca, İngilizce, İtalyanca, Almanca ve Arapçayı bildiği için eserleri on beş ülkenin arşivlerine ait belgelerle zenginleşti. Hepsisi de tarih konularını işleyen 60 yayımlanmış kitabı vardır.

ÖNSÖZ

Kitabın başlığını görür görmez kimleri yerip kimleri yücelteceğimi düşünebilirsiniz... Oysa öncelikle “hain” (ihamet, hıyanet eden) sözcüğünün bütün topluluklardaki kullanılış şekline göz atarak amacımı yansıtmaya çalışacağım. Zaten sözlüklere gidilince tek bir suçlu gösterme amaçlı değil, fakat insanlar arası ilişkilerdeki karmaşayı yansıtan bir deyim olduğu hemen fark edilir:

Önce “zarar vermekten, üzmetten ya da kötülük yapmaktan hoşlanan kimse”dir. “Kutsal sayılan şeylere el uzatma” anlamında da kullanılır. Bu sözcük kimi vakit sitemli bir uyarı olarak da kullanılır: “Hain, biz seninle böyle mi konuşmuştuk?” ya da “hain bir bakış” ve vefasız anlamında, “Hıyanet, beni hiç aramıyorsun!”da olduğu gibi.

Görüldüğü gibi, hainlik konusunda son derece geniş bir yelpaze var. Sitemden, dostça uyarıdan en şiddetli -ölüm cezası getirebilecek- cezaya kadar her amacı içermektedir. Bunun anlamı, hedefi açısından dikkatin yönetildiği kişi ya da grup kadar, kullananın amacına yoğunlaştırılmasının da dikkate alınması gerektirir. Suçlama kadar, kendi suçunu temize çıkarma taktiğinin de aracı olabilmektedir.

Hainliğin Hıristiyan dünyasında Haçlı Seferleri’ne ve yüzyıllar süren (sadece İslam’da değil, Katolik, Ortodoks, Protestan mezheplerinin kendi aralarında da) savaşlara yol açtığı bilinir. Dinimizde de başta Sünni-Şii çekişmesinde görülür. Hatta

bir mezhep yarışına çıkmayan ama tasavvufu bilime yönelenlerin de damgalanmasında kullanılmıştır. İlginç bir örneği Türkçenin en büyük şairlerinden Yunus Emre'den vereceğiz. Anadolu Selçuklu Devleti'nin parçalanma döneminde (1238-1320) yaşamıştır. Dört bilgi düzeyini (şeriat, tarikat, marifet, hakikat) kabul eder, bunlara saygı ile uyar, ama en önemli olanın en yüksek bilgi olan hakikat -Tanrı'ya erişmek- olduğunu kabul eder. Bu yüzden aynı düşüncede olmayan dostla bile hiyanet çatışmasına düşülebileceğini belirtir:

“Işk imandur bize gönül cemaat
Kıblemüz dost yüzi dâimdir salât
Dost yüzni göricek şirk yağmalandı
Anınçün kapuda kaldı şeriat
Gönül secde kılur dost mihrabında
Yüzin yine urup kılur münâcât
Münâcât gibi vakt olmaz arada
Kim ola dostıla bu demde halvet
Şeriat eydür sakın şartı bırakma
Şart ol kişiye kim ide hiyanet.”

Bunun bütün insanlıkta rastlanan bir davranış olduğuna, Fransız yazar Jacques Laurent'ın “Hain Bir Sözcük: Hain” (Un traître mot: Traître) başlıklı makalesinden örnek vereceğim. Kendi tarihinin de “hainlik bolluğu özelliğine sahip olduğu”nu ileri sürerken anımsatmaktadır:

“Hain sözcüğü, tavşan gibi, her salçaya uyar. Klasik şiirde aşkına sadık kalmayıdır. Melodramların haini ise ister kazanç aşkıyla isterse intikam ya da esaslı ahlak bozukluğuyla dulun ya da yetimin kaybına yol açandır. Onlardan nefret feryatları çıkartır (...) Bir kayalık bile bir yandan dayanıklılık görüntüsü verirken, yanından geçen dağcıyı yoldan çıkarırsa hain sayılır (...) İhanet, sadece ikiyüzlülük varsa vardır...”

Bu sunuş yazısını içeren kitapta her çeşidiyle tam otuz üç hain makalesi vardır. Özellikle aşk oyunlarının yanı sıra Sezar'ın, Napolyon'un, Fransız Cumhurbaşkanı Mareşal Pétain'inki de dahil siyasette rastlanmış olayların incelenmesi, konuya iki açıdan da bakmanın zorunlu olduğunu kanıtlıyordu. Bu konuda en ilginç örnek, sade Avrupa'ya değil bütün insanlığa yeni bir ufuk açan Fransız Devrimi'dir. Ama 1945'lere varan yüz elli yıllık sürede beş defa restorasyon (restauration) bunalımı yaşandığı da saklanmıyor. Yani beş nesil boyunca hiç ara verilmemiş. Restorasyonun sözlüklerdeki anlamları da “canlandırma, sevindirme ve yeniden tahta çıkarma”dır. Evet, sevindirme var, ama canlandırmanın “bozuk mali durumu kurtarma” diye açıklanması yanında “tahttan indirilmiş iktidara getirme”nin olması, kendi içinde ikilik taşıdığını da kanıtlıyor. Her devrim içinde rastlanan bu karşıtlığın hain damgalamasında baş rolü oynadığı kolayca fark edilir.

Dünya çapında başarıya ulaşmış toplumlar içinde zamanla durgunlaşan, uykuya dalmayan yoktur. Eski Yunan, Roma, Abbasi, modern çağların Fransız, İngiliz, Alman, Rus toplumları hep aynı sorunu yaşamışlardır. Arkasından tekrar doruğa çıkmak için devrim çabasına girdiklerinde ise bunun bir vuruşta, bir nesilde gerçekleşmediğini fark ederler.

Özellikle devrim girişimlerinin hain damgalamasını teşvik ettiği anlaşılıyor. Bu sebeple araştırmamı, bizdeki devrimci değişim çabasının başladığı Tanzimat sürecinden Cumhuriyet'e, demokrasiye geçişimize ve bugünkü durumumuza odaklıyorum. 2023 hayali kuranların, iki yüz yıla yaklaşan sürede toplumumuzu ne ölçüde yerine oturtmuş olduğumuzu anlamasına yardımcı olmak için de, “hain” sözcüğünün kullanılışından yararlanmaya çalışacağım. Yoksa damgaya layık görülenler ve yanlış yakıştırılanlar ayırımı yapmak gibi bir amacım yok...

150'likler affını dikkate alarak... Affa layık olmayan varsa siz sayın okuyucular kararlıtırırsınız...

Orhan KOLOĞLU

EK: 150'LİKLER LİSTESİ

Padişah VI. Mehmed (Vahidettin)'in Maiyeti

1. Kiraz Hamdi - Yaver-i Has
2. Zeki - Hademe-i Hassa Kumandanı
3. Kayserili Şaban Ağa - Hazine-i Hassa Müfettişi
4. Şükrü Mitad - Tütüncübaşı
5. Şerkarin Yaver
6. Miralay Tahir - Yaverandan Erkan-ı Harp
7. Seryaver Avni
8. Refik - Eski Hazine-i Hassa Müdürü

Kabine Üyeleri

9. Mustafa Sabri Efendi - eski Şeyhülislam
10. Ali Rüşdi - eski Adliye Nazırı
11. Artin Cemal - eski Ziraat ve Ticaret Nazırı
12. Cakacı Hamdi Paşa - eski Bahriye Nazırı
13. Rumbeyoğlu Fahreddin Bey - eski Maarif Nazırı
14. Kızılhançerci Remzi - eski Ziraat ve Ticaret Nazırı

Sevr Antlaşması'nı İmzalayanlar

15. Bağdatlı Mehmed Hadi Paşa - eski Maarif Nazırı
16. Rıza Tevfik Bölükbaşı - Şura-yı Devlet eski Reisi
17. Reşat Halis - Bern eski sefiri

Kuva-yi İnzibatiye'ye Dahil Kabine Üyeleri

18. Süleyman Şefik Paşa - Kuva-yi İnzibatiye Başkumandanı
19. Bulgar Tahsin - Şefik Paşa'nın yaveri, süvari yüzbaşı
20. Miralay Ahmet Refik - Kuva-yi İnzibatiye Erkân-ı Harbiye Reisi
21. Tanık Mümtaz - Kuva-yi İnzibatiye Mitralyöz Kumandanı ve Damat Ferit Paşa'nın yaveri
22. Ali Nadir Paşa - Kuva-yi İnzibatiye Kumandanlarından İzmir Kolordusu Kumandanı
23. Kaymakam Fettah - Kuva-yi İnzibatiye mensuplarından ve Nemrut Mustafa Divan-ı Harp üyesi
24. Çopur Hakkı - Kuva-yi İnzibatiye mensuplarından

Mülkiye ve Askeriyeden

25. Gümülcineli İsmail - eski Bursa Valisi
26. Konyalı Zeynelabidin - âyândan
27. Fanizade Mesut - eski Cebelibereket (Osmaniye) Mutasarrıfı
28. Miralay Sadık - Hürriyet ve İtilâf Fırkası lideri
29. Bedirhani Halil Rahmi - eski Malatya Mutasarrıfı
30. Giritli Hüsnü - eski Manisa Mutasarrıfı

31. Nemrut Mustafa - eski Divan-ı Harp Reisi
32. Hulusi - Uşak Belediye Reisi
33. Hain Mustafa - eski Adapazarı Kaymakamı
34. Hafız Ahmet - eski Tekirdağ Müftüsü
35. Sabit - eski Afyonkarahisar Mutasarrıfı
36. Celal Kadri - eski Gaziantep Mutasarrıfı
37. Adanalı Zeynelabidin - Hürriyet ve İtilâf Kâtib-i Umumi
38. Vasfı Hoca - Mülga Eski Evkaf Nazırı
39. Ali Galip - eski Harput Vali Vekili
40. Aziz Nuri - Bursa Vali Vekil-i Esbaki
41. Ömer Fevzi - eski Bursa Müftüsü
42. Ahmet Asım - eski İzmir Kadı Müşaviri
43. Natk - eski İstanbul Muhafızı
44. Adil - eski Dahiliye Nazırı
45. Mehmet Ali - eski Dahiliye Nazırı
46. Salim Mirimiran - eski Edirne Valisi ve Şehremini (Belediye Başkanı) Vekili
47. Hoca Rasihzade İbrahim - Kütahya'da Yunanlılara Mutasarrıflık etmiştir
48. Abdurrahman - Adana'da Fransız işgalinde Vekillik etmiştir
49. Ömer Fevzi - eski Şarkikarahisar Mebusu
50. Adil KINACI- Mülazım, işkenceci namıyla maruf - Hendek Mal Müdürlüğü

- yapmış
51. Refik - Mülazım, işkenceci namıyla maruf
52. Şerif - eski Kırkağaç Kaymakamı
53. Mahmut Mahir - eski Çanakkale Mutasarrıfı
54. Emin - eski İstanbul Merkez Kumandanı
55. Sadullah Sami - eski Kilis Kaymakamı
56. Osman Nuri - Bolu Mutasarrıfı ve Dahiliye Nezareti eski Dava Vekili

Çerkes Ethem ve Avanesi

57. Çerkes Ethem
58. Çerkes Reşit Bey - Çerkes Ethem'in kardeşi
59. Çerkes Tevfik Bey - Çerkes Ethem'in kardeşi
60. Eşref Kuşçubaşı
61. Hacı Sami - Eşref Kuşçubaşı'nın kardeşi
62. İzmirli Küçük Ethem - yüzbaşı, eski Akhisar Kaymakamı
63. Düzceli Mehmetoğlu Sami
64. Burhaniyeli Halil İbrahim
65. Susurluk'tan Demirkapılı Hacı Ahmet

Çerkes Kongresi'ne Murahhas Olarak İştirak Edenler

66. Hendek kazasının Sümbüllü köyünden Bağ Osman
67. İbrahim Hakkı - eski İzmir Mutasarrıfı
68. Saî Beraev
69. Tahir Berzek
70. Adapazarı'nın Harmantepe köyünden Maan Şirin
71. Söke Ereğlisi'nin Teke köyünden Kocaömeroğlu Hüseyin

72. Adapazarı'nın Talustanbey köyünden Bağ Kamil
73. Hamte Ahmet
74. Maan Ali
75. Kirmastı'nın Karaosman köyünden Harun Reşit
76. Eskişehirli Sefer Hoca
77. Bigalı Nuri Bey oğlu İsa
78. Adapazarı'nın Şahinbey köyünden Kâzım
79. Gönen'in Tuzakçı Köyü'nden Lampat Yakup
80. Kompat Hafız Said - Gönen'in Bayramiçi karyesinden
81. Mütekaîd Binbaşı Ahmet - Gönen'in Keçeler karyesinden
82. Bizedurg Said - İzmir'de Dava Vekâleti etmiştir
83. Ahmet Nuri Şamlı

Polisler

84. Tahsin - İstanbul Polis eski Müdürü
85. Kemal - İstanbul Polis eski Müdür Muavini
86. İspartalı Kemal - Emniyet-i Umumiye Müdür Muavini
87. Şeref - İstanbul Polis Müdüriyeti eski Birinci Şube Müdürü
88. Hafız Said - İstanbul Polis eski Birinci Kısım Başmemuru
89. Hacı Kemal - Arnavutköy Merkez eski Memuru
90. Namık - Polis Baş Memurlarından
91. Nedim - Şişli Komiseri
92. Fuat - İzmit Merkez Memuru, Edirne Polis Müdürü ve Yalova Kaymakamı
93. Yolgeçenli Yusuf - Adana'da Polis Memuru
94. Sakallı Cemil - Unkapanı Merkez eski Memuru
95. Mazlum - Büyükdere Merkez eski Memuru
96. Fuat - Beyoğlu eski İkinci Komiseri

Gazeteciler

97. Mevlanzade Rıfat - Serbesti gazetesi sahibi, Hürriyet ve İtilaf üyesi
98. Sait Molla - Türkçe İstanbul gazetesi sahibi
99. İzmirli Hafız İsmail - İzmir Müsavat gazetesi sahibi ve eski muharriri, Darül-hikmet üyesi
100. Refik Halid Karay - Aydede gazetesi sahibi ve Posta Telgraf eski Müdür-ü Umumisi
101. Bahriyeli Ali Sami - Bandırma Adalet gazetesi sahibi
102. Neyir Mustafa - Edirne'de Teemin ve Elyevm, Selanik Hakikat gazetesi sahibi
103. Ferit - Köylü gazetesi eski muharriri
104. Refii Cevat Ulunay - Alemdar gazetesi sahibi
105. Pehlivan Kadri - Alemdar gazetesinden
106. Fanizade Ali İlmi - Adana Ferda gazetesi sahibi
107. Trabzonlu Ömer Fevzi - Balıkesir İrşad gazetesi sahiplerinden
108. Hasan Sadık - Halep Doğru Yol gazetesi sahibi
109. İzmirli Refet - Köylü gazetesi sahibi ve müdürü

Diğer şahıslar

110. Tarsuslu Kamilpaşazade Selami

111. Tarsuslu Kamilpaşazade Kemal
112. Süleymaniyeli Kürt Hakkı
113. İbrahim Sabri - Şeyhülislam Mustafa Sabri Hoca'nın oğlu
114. Bursalı Cemil - Fabrikatör
115. Çerkes Ragıp - meşhur İngiliz casusu
116. Haçınlı Kazak Hasan - Fransız işgalinde zabıt
117. Çerkes Süngülü Davut - Eşkîya çete reisi
118. Binbaşı Çerkes Bekir
119. Necip - Fabrikatör Bursalı Cemil'in kayınbiraderi
120. Ahmet Hulusî - İzmir eski Umur-u İslamiye Müfettişi
121. Uşaklı Madanoğlu Mustafa, Orgeneral Cemal Madanoğlu'nun babası
122. Gönen'in Tuzakçı köyünden Yusuf oğlu Remzi
123. Gönen'in Bayramiç köyünden Hacı Kasım Oğlu Zühtü
124. Gönen'in Balcı köyünden Kocagözün Osman oğlu Şakir
125. Gönen'in Muratlar köyünden Koç Mehmet oğlu Koç Ali
126. Gönen'in Ayvacık köyünden Mehmet oğlu Aziz
127. Gönen'in Keçeler köyünden Balcılı Ahmet oğlu Osman
128. Susurluk Yıldız köyünden Molla Süleyman oğlu İzzet
129. Gönen'in Muratlar köyünden Hüseyin oğlu Kara Kâzım
130. Gönen'in Balcı köyünden Bekir oğlu Arap Mahmut
131. Gönen'in Rüstem köyünden Gardiyan Yusuf
132. Gönen'in Balcı köyünden Ömer oğlu Eyüp
133. Gönen'in Keçeler köyünden Talustan oğlu İbrahim Çavuş
134. Gönen'in Balcı köyünden Topallı Şerif oğlu İbrahim
135. Gönen'in Keçeler köyünden Topal Ömer oğlu İdris
36. Manyas'ın Bolcağa köyünden Kurhoğlu İsmail
137. Gönen'in Keçeler köyünden Muhtar Hacıbey oğlu Canbulat
138. Marmara'nın Kayapınar köyünden Yusuf oğlu İshak
139. Manyas'ın Kızlık köyünden Ali Bey oğlu Sabit
140. Gönen'in Balcı köyünden Deli Hasan oğlu Selim
141. Gönen'in Çerkes Mahallesi'nden Makınacı Mehmet oğlu Osman
142. Manyas'ın Değirmenboğazı köyünden Kadir oğlu Kamil
143. Gönen'in Keçidere köyünden Hüseyin oğlu Galip
144. Manyas'ın Hacıyakup köyünden Çerkes Sait oğlu Salih
145. Manyas'ın Hacıyakup köyünden Maktul Şevket'in biraderi İsmail
146. Gönen'in Keçeler köyünden Abdullah oğlu Deli Kasım
147. Gönen'in Çerkes Mahallesi'nden Hasan Onbaşı oğlu Kemal
148. Manyas'ın Değirmenboğazı köyünden Kadir oğlu Kamil'in biraderi Kâzım Efe
149. Gönen'in Kızlık köyünden Yallaçoğlu Kemal
150. Gönen'in Keçeler köyünden Tuğoğlu Mehmet Ağa

KAYNAKÇA

AHMED İZZET PAŞA, Feryadım, c:I-II. Nehir Yayınları, İstanbul, 1992-1993.

BARDAKÇI, Murat, Son Osmanlılar, Pan Yayınları, İstanbul, Haziran 1999.

BARDAKÇI Murat, Şah Baba, Pan Yayınları, İstanbul, Kasım 1999.

GÖZTEPE, T. Mümtaz, Osmanoğullarının Son Padişahı Vahid-din/Mütareke Gayyasında, Sebil Yayınevi, İstanbul, 1994.

KİTAB-I MÜSTETÂB, Yay. h: Yaşar Yücel, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara, 1974.

KOLOĞLU, Orhan, Gazi'nin Çağında İslam Dünyası, Boyut Yayınları, İstanbul, 1994.

KOLOĞLU, Orhan, Türk Çağdaşlaşması 1919-1938, Boyut Yayınları, İstanbul, 1995.

KOLOĞLU, Orhan, 1918: Aydınlanmamızın Bunalım Yılı, Boyut Yayınları, İstanbul, 2000.

KOLOĞLU, Orhan, Sorularla Vahidettin, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2007.

KOLOĞLU, Orhan, Numaracı Cumhuriyetçiler, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2007.

KOLOĞLU, Orhan, Son Sadrazam, Doğan Kitap, İstanbul, 2008.

KOLOĞLU, Orhan, Osmanlı'da Son Tartışmalar, Doğan Kitap, İstanbul, 2008.

KOLOĞLU, Orhan, BİZİM GAZETE Makaleleri.

LÜTFİ BEY, Başmabeynci, Osmanlı Sarayının Son Günleri, Hürriyet Yayınları, Tarih Dizisi, İstanbul.

MUZAFFER MUHİDDİN, Vahidettin'in İhanetleri ve Firarı, Matbaa-i Amire, İstanbul, 1338.

ÖZAKMAN, Turgut, Vahidettin Mustafa Kemal ve Millî Mücadele, Bilgi Yayınları, Ankara, 1997.

TURPÇU, Hakan, "Vahidettin Gizli Belgeleri İngilizlere Nasıl Uçurdu?", Haftalık, No.124, 2005.

YUNUS EMRE DİVANI, Yayına h: Faruk K. Timurtaş, Kültür Turizm Bakanlığı Yayınları. 1986, s.11.

BİNGÖL, Sedat, "Çerkez Ethem'e dair yeni bazı belgeler ve değerlendirmeler", Toplumsal Tarih no.40, Nisan 1997. S.35-42.

ÇERKEZ ETHEM'İN HATIRALARI, Dünya Yayınları, 1962.

HiÇYILMAZ, Ergün, Belgelerle Çerkez Etem, Varlık Yayınları, İstanbul, 1993.

KOCAHANOĞLU, "Çerkez Ethem'in Bilinmeyen Üç Mektubu", Tarih ve Düşünce, Temmuz 2002.

DİZİN

A

Abdullah Cevdet: 32, 45, 47
Abdurrahim (Şehzade): 56
Abdurrâzîk (Şeyh): 127
Abdülâzîz: 16
Abdülhamîd: 14-21, 29, 32, 39, 122, 210
Abdülkerîm Paşa: 65
Abdülâfî: 119
Abdülmeccîd: 52, 62, 88, 118-120, 126, 132
Abîdîn (Lâzîstân): 124
Adnan (Adıvar): 86, 135
Ağa Han: 125-126, 130
Ahmed Emin (Yalman): 42
Ahmet Cevdet: 130
Ahmet Haşîm: 44
Ahmet İzzet Paşa: 37-38, 51, 88, 91, 97-98, 115
Ahmet Midhat: 21
Ahmet Paşa, Derya: 16
Ahmet Rıza: 22
Ahmet Şerîf, Sünûsî: 36, 90
Ahmet Tefvîk: 16
Aka Gündüz: 62, 103
Akcan, Bayram: 200
Akkaya, Mehmet: 189
Aksu, Abdülkâdir: 185
Aktuğ, Elif: 200
Alemdar Mustafa Paşa: 14
Ali Batı: 80
Ali Fuat (Cebesoy): 84, 135
Ali Galîp: 63-64
Ali Kemal: 20, 30, 32, 45, 50, 58, 61, 74, 77, 107, 112-113, 117-118, 120, 181-182

Ali Rıza Paşa: 66, 67, 69, 122
Ali Şükrü (Trabzon): 124
Alkan, A. Turan: 234
Albayrak: 224
Alpay, Şahin: 162
Altan, Ahmet: 168, 180, 209
Altan, Mehmet: 153, 158, 160, 162, 168, 178
Altaylı, Fatih: 178
Amir Ali: 125
Anzavur, Ahmed: 80
Arınç, Bülent: 231
Aşık, Melih: 183
Atsız, Yağmur: 158, 162
Aydemir, Talat: 148
Aymaz, Abdullah: 225
Aziz Ali Mîsrî: 24-25
Aziz Nuri: 111

B

Bahçeli, Devlet: 180
Balbay, Mustafa: 178, 190
Baransu, Mehmet: 232
Bardakçı, Murat: 123, 183
Barlas, Mehmet: 162
Barış, Ferhat: 165
Başbuğ, İlker: 202, 232
Bayar, Celal: 133, 143, 148
Bayer, Yalçın: 186
Baykal, Deniz: 163, 166, 173, 185, 201
Baykal, Ferit Hakan: 187
Bayraktar, Erdoğan: 200
Bayramoğlu, Ali: 162
Belge, Murat: 162
Bila, Fikret: 193

Bilici, Abdülhamit: 225
Birand, Mehmet Ali: 162
Bursalı, Orhan: 184
Bush: 201
Büyükanıt, Yaşar: 193, 197

C

Cavit: 37
Celal Nuri: 40, 137
Cem: 28
Cemalettin (Şehzade): 56
Cemalettin Kaplan: 164
Cemal Paşa (İttihatçı): 27, 31-32, 61
Cemal Paşa: 67
Cemil Çeto: 80
Cenab Şehabettin: 51
Cevat Paşa: 67
Ceylan, H. A.: 161
Cıvaoğlu, Güneri: 194
Curzon: 93
Coşkun, Bekir: 169, 189, 195

Ç

Çandar, Cengiz: 162
Çapanoğulları: 82
Çelik, Hüseyin: 210
Çerkez Ethem: 83-85, 131-134, 168
Çerkez Reşit: 85
Çetiner, Yılmaz: 183
Çiçek, Cemil, 194
Çiller: 159
Çopur Musa: 82
Coşkun, Bekir: 169
Çölaşan, Emin: 156

D

Damat Ferit: 52-53, 56, 62-65, 74-75, 78, 80, 83-84, 88-90, 104, 111, 119, 121-122
Daum: 181
Davutoğlu: 212, 228, 235

Demir, Hasan: 187
Demirci Mehmet Efe: 81-83
Demirel, Süleyman: 149-150, 153, 183
Demirören, Yıldırım: 181
Derviş Vahdeti: 20
Devellioğlu, Ferit: 213
Dikbaş, Yılmaz: 199
Dilipak, Abdurrahman: 184, 202
Dink, Hrant: 182, 191
Doğan, Aydın: 203
Doğan, Ziya: 181
Dumanlı, Ekrem: 226
Dürrizade, Şeyhülislam: 74, 111
Düzel, Neşe: 157

E

Ebüzziya Tevfik: 29
Ecevit, Bülent: 150, 163, 182-183, 187
Ekinci, Oktay: 172
Enver Paşa: 24-25, 27, 29-31, 36, 50-51, 61, 69, 87, 156
Erbakan: 159, 161, 163, 166, 195
Erdoğan, Bilal: 219
Erdoğan, Recep Tayyip: 164-166, 169, 171-172, 175, 179-180, 186-188, 191, 193-196, 201, 205, 208-210, 216, 219-222, 224, 228, 231, 234
Erim, Nihat: 143, 149
Ertuğrul Gazi: 186
Ertuğrul, İlter: 178
Evliya Çelebi: 13
Evren: 151, 153, 159

F

Fahrettin Paşa: 40
Fethi (Okyar): 37, 45, 53
Fevzi (Çakmak): 51, 81, 86, 99
Franchet d'Esperay: 40
Fuller, Graham: 161

G

Gazalçı, Mustafa: 172
Genç, Nihat: 180
George, Lloyd: 61, 71
Gökçe, Ramiz: 114, 119
Gönültaş, Nuh: 177
Gül, Abdullah: 166, 180, 190, 198, 216
Gülan, Cem: 172
Gülen, Fethullah: 165, 177, 187, 219, 222, 224-227, 234
Güner, Agah Oktay: 188
Güney, Tuncay: 217, 218
Gürsel Paşa: 134

H

Haği: 181
Halide Edip (Adıvar): 44
Halil (Menteşe): 53
Halil Paşa: 78
Harrington: 118
Hasan bin Tallal: 174
Hasan Cemal: 162, 183
Hasan Fehmi: 20
Hasan Mezarıcı: 156
Hüsamettin Ertürk : 50
Hüseyin Cahit (Yalçın): 20, 130

İ

İdiz, Semih: 194
İhsanoğlu, Ekmelettin: 234
İnan, Kâmrân: 179
İsmail Canbolat: 33
İsmail Hakkı Paşa: 28
İsmail Hakkı (Okday): 122
İsmail Şükrü: 119
İsmet İnönü: 81, 84, 117, 130, 139, 145, 147, 168

J

Jorris: 16

K

Kabaklı, Servet: 178
Kaddaşı: 163
Karadağ, Fikri: 193
Karakaş, Eser: 162
Karakoyunlu, Yılmaz: 183
Karaman, Hayrettin: 207
Kara Mustafa: 81-82
Kâtip Çelebi: 13
Kâzım Karabekir: 56, 135
Kemal Karpat: 116
Kesen, Yasin: 227
Kırdar, Lütfü: 145
Kırıkkanat, Mine: 189
Koelle: 16
Kongar, Emre: 177, 194
Kuneralp, Zeki: 182
Kurtbek, Seyfi: 144
Kuru, Serdar: 200
Kurtcebe, Nuri: 179
Kutay, Cemal: 184
Kutlu, Ali Nur: 210
Kutlular, Mehmet: 162
Kuzu, Ali: 172, 208

L

Laurent, J.: 8
Liman von Sanders: 25
Livaneli, Zülfü: 169
Lütfü Simavi: 37

M

Mahçupyan, Etyen: 162
II. Mahmud: 14
Marshall: 174-175
Mehmet Akif: 91-92
Mehmet Ali Paşa: 14-16
V. Mehmet Reşat: 19, 33, 35, 39, 98
Menderes, Adnan: 143-144, 149
Mete, Ömer Lütfü: 186
Mevlânâzade: 40

Mizancı Murat: 20
Muhammed Esad: 136
Mumcu, Uğur: 159
Musa Kart: 192
Musa Kâzım: 36, 53
IV. Mustafa: 14
Mustafa (Kozan): 124
Mustafa Kemal (Atatürk): 25, 35-36, 56-70, 72, 77, 81, 84-86, 88, 91, 93-94, 96, 98, 108, 113, 115, 120, 138-139, 144-145, 149, 156, 158, 160-161, 168, 183, 199, 201, 204-205, 208, 211, 215-216
Mustafa Sabri: 92, 111
Mustafa Suphi: 86
Muzaffer Muhyiddin: 119
Müftüoğlu, Mustafa: 184

N

Napolyon: 11, 15
Nazım Paşa: 24
Nazım (Tokat): 86
Nâzım Hikmet: 139, 141
Neron: 29
Niyazi: 18
Nurettin Paşa: 83, 117

O

Oğuz, Zeynep: 196
Olcayto, Turgay: 182
Osman Gazi: 191
Otyam, Fikret: 189

Ö

Ömer Faruk: 94
Ömer Kâzım: 106
Öngüt, Ömer: 164
Öz, Güray: 200
Özakman, Turgut: 199
Özal, Turgut: 153, 166
Özkök, Ertuğrul: 178

Öztürk, A. Erdi: 225
Öztürk, Yaşar Nuri: 206-207, 210-211

P

Pamuk, Orhan: 162, 180
Patrona Halil: 13
Perinçek, Doğu: 176, 178, 217, 228
Petain: 11
Polatkan: 149
Postacı Nazım: 81
Pulur, Hasan: 151, 160, 193

R

Rauf (Orbay): 125, 135
Refet Paşa (Bele): 112,-113, 115, 135
Refii Cevat (Ulunay): 138, 182
Refik Halid (Karay): 30, 68, 103, 111-112, 120, 138, 182
Reşad Bey: 117
Reşat Halis: 78
Rıfat Börekçi: 76
Rıza Nur: 156
Rıza Paşa: 78, 121
Rıza Tevfik (Bölükbaşı): 78, 138
Rumbold, H.: 106
Ryan: 63

S

Saffet (Şeyh, Urfa): 126
Said Halim Paşa: 44, 53
Sait Molla: 40, 43-44, 57, 111
Saidi Nursi: 145, 153
Salih (Erzurum): 124
Saner, İlker: 169
Sargül: 185
Sevindi, Nevval: 225
Selçuk, İlhan: 182
III. Selim: 14
Sezer: 191
Sirmen, Ali: 169, 183

Somuncuođlu, Sadi: 179
Sökeli Ali: 82
Süleyman Baruni: 68-69
Süleyman Nazif: 29, 32, 39

Ş

Şerif Hüseyin: 25, 46, 94, 138
Şerif Paşa (Kürt): 20
Şeyh Eşref: 80
Şeyh Sait: 131, 136
Şükür, Hakan: 218-219

T

Talat Paşa: 27, 29-30, 53, 61
Talu, Umur: 172
Tanilli, Server: 202
Taşgetiren, Ahmet: 167
Tekin, Arslan: 183
Tevfik Paşa: 23, 37-38, 46, 52, 60,
84, 90, 93, 97-98, 107, 115, 121-122
Tezkan, Mehmet: 195
Tolon, Hurşit: 176, 178
Topuz, Ali: 173
Trikupis, Nikolaos: 139
Tunçay, Mete: 177
Turan, Rahmi: 190, 199
Türkeş, Alparslan: 148
Türköne, Mümtaz'er: 229-230

U

Uluç, Hıncal: 214
Uluengin, Hadi: 183, 190
Uras, Güngör: 170, 189

Ü

Ülsever, Cüneyt: 168
Üresin, Yümnü: 88

V

Vahidettin, VI. Mehmet: 33-40, 52,
55-56, 61-62, 65-66, 77, 88, 90-91,

94, 117-118, 120-121, 123, 125, 133,
136, 161, 181-184, 187, 205, 211
Vehbi Hoca: 211
Velid Ebüzziya: 130

W

Wilson: 25-26, 42-44, 63

Y

Yahya Kaptan: 80
Yahya Saim: 34
Yalçın, Hasan: 169, 177
Yalçın, Soner: 224
Yavuz Sultan Selim: 36, 128
Yerlikaya, Hamza: 181
Yıldızoğlu, Ergin: 187
Yılmaz, Mehmet Y.: 190
Yuka, Mustafa: 160
Yunus Emre: 10
Yusuf İzzeddin: 35
Yunus Nadi (Abalođlu): 27, 86
Yusuf Kemal: 97
Yücel, Hasan Âli: 154

Z

Zekeriya; 130
Zileli, Ümit: 199
Zorlu, Fatın Rüştü: 149

